

Адам хукукларының эхлиумумы Декларациясы

Гириш

Баш ассемблея эхлиумумы парахатчылыгың, адалатлылыгың ве азатлыгың эсасы болуп дурян адамзат машгаласының агзаларының хеммесине махсус болан мертебесини, дең дережели ве айрылмаян хукукларыны гөз өңүнде тутуп,

адам хукукларына болан эсгермезлик этмегиң ве йигренжиң адамзадың выжданыны гахар - газаба мүндүрийэн вагшычылыклы херекете гетирмеклигини ве адамларың бейик ниетиниң ыглан эдиши ялы адамлар сөз ве пикир азатлыгына эе болуп, горкудан ве мэтэчликден азат болуп яшар ялы дүнийэни гурмаклыгы гөз өңүнде тутуп,

адам өзүниң иң соңкы серишдеси хөкмүнде залымлыга ве эзъет бермэ гаршы сөвеше галмага межбур болмазлыгыны үпжүн эдер ялы адам хукукларыны кануың гүйжүниң горамалыдыгыны гөз өңүнде тутуп,

Бирлешен Миллетлер Гурамасы өз Уставында адамың эсасы хукукларына, адамзат шахсыетиниң гымматына ве мертебесине, ве эркеклер билен аялларың дең хукугына болан ынамыны ыклар этмегини ве гиңишлейин азатлыкда дурмуш шертлериниң говуланмагына ве социал өсүше ярдам этмек барадакы карарыны гөз өңүнде тутуп,

Бирлешен Миллетлер Гурамасының агзалары - дөвлетлериң адам хукукларыны ве эсасы азатлыклары бержай этмэге ве эхлиумумы хормат этмэге өз үстлерине алан борчларыны гөз өңүнде тутуп,

шол өзлерине алан борчлары долы ерине етирмекде шу хукукларың ве азатлыкларың хэсиетини эхлиумумы дүшүнмеклигиң улы эхмиетиниң бардыгыны гөз өңүнде тутуп,

хер бир адам жемгыетиң хер бир гурамасы хемише шу Декларация эсасланып, билим хем - де ылым үсти билен шу хукуклара ве азатлыклара хормат гоймаклыга ярдам этмэге чалышмаклары үчин, ве милли хем - де халкара прогрессив чэрелериң үсти билен, ве олары дөвлетлериң - Гураманың агзаларының халкларың арасында - да, оларың юрисдикциясының астындакы халкларың чэгинде - де эхлиумумы ве нетижели ыклар этмеклери ве амала ашырмаклары үчин шу Адам хукукларының эхлиумумы Декларациясыны хемме халкларың ве дөвлетлериң ерине етирмэге чалышмалы везипеси хөкмүнде ыглан эдйэр.

1-нжи МАДДА

Хемме адамлар өз мертебеси ве хукуклары боюнча дең ягдайда дүнийэ инйэрлер. Олара аң хем выждан берлендир ве олар бир - бирлери билен доганлык рухундакы гарайышда болмалыдырлар.

2-нжи МАДДА

Хер бир адам шу Декларацияның ыглан эдйэн хемме хукукларында ве азатлыкларындан жынысына, реңкине, аял - эркеклигине, дилине, сыясы я - да башга гарайышларына, милли я - да социал гелип чыкышына, байлыгына, гатлагына я - да башга ягдайына серетмезден дең дережеде пейдаланмалы.

Онданам башга адамың дегишли юрдуның я - да ериниң гарашсыз, гөзегчилик астында, өзүни өзбашдак доландырмаян я - да өзбашдаклыгың башга бир чэклендирилмек ягдайында болмагына серетмезден сыясы, хукук я - да халкара статус эсасында тапавут гоюлмалы дэл.

3-нжи МАДДА

Хер бир адам яшамага, азатлыга ве шахсы элдегрилмесизлиге хукуклыдыр.

4-нжи МАДДА

Хич ким гулчулыкда я - да табынлыкда сакланмалы дэлдир: гулчулык ве гул сөвдасы эхли гөрнүшинде гадаган эдилйэр.

5-нжи МАДДА

Хич ким гыналмага я - да мертебесини кемсидйэн рехимсиз, ынсаныетсиз гатнашыга ве же за сезевар эдилмели дэлдир.

6-нжы МАДДА

Хер бир адам, хайсы ердедигине серетмезден, онуң шахсыетиниң хукугылыгының ыклар эдилмегине хаклыдыр.

7-нжи МАДДА

Хемме адам канун өңүнде деңдир ве хич бир тапавутсыз кануны горага хаклыдыр.

8-нжи МАДДА

Хер бир адам Конституция я - да канун тарапындан оңа берлен эсасы хукукларың бозулан ягдайында долы ыгтыярлы милли судлар тарапындан өз хукукларының дикелдилмегине хаклыдыр.

9-нжы МАДДА

Хич ким эсассыз туссаг эдилип, сакланылып я - да ковулып билинмез.

10-нжы МАДДА

Хер бир адам өзүниң хукукларының ве борчларының аныкланылмагы үчин ве оңа гөркезилйэн женаят айыпламаның догрулыгыны аныкламак үчин гарашсыз, битарап суд тарапындан адалатлылыгың хемме талапларына лайыккыкда долы деңлик эсасында өз ишине серетдирмэге хаклыдыр.

11-нжи МАДДА

Женаят эденлиги барада айыпланян хер бир адам, тэ оңа горанмага эхли мүмкинчиликлериң дөредилен ачык судуң серетмегинде онуң гүнэси канун эсасында аныкланянча, ол гүнэкэр дэл дийип хасапланылмага хаклыдыр.

Хайсыдыр бир херекет эденлиги я - да херекетсизлик эденлиги үчин шонуң эдилен дөврүнде милли канунлар боюнча я - да халкара канунлар боюнча женаят хасапланылмаян болса, хич ким соңра ол боюнча гүнэкэрчилиге чекилип билинмез. Шейле хем женаяттың эдилен дөврүндэкиден артыкмач же за чэреси белленилип билинмез.

12-нжи МАДДА

Хич кимиң шахсы ве машгала дурмушына эсассыз аралашылып, онуң яшайыш жайының элдегрилмесизлигине, онуң хабар серишделериниң сырына я - да онуң намысына ве абрайына эсассыз каст эдилип билинмез. Хер бир адам шейле аралашылмакдан ве каст эдилмекден канун тарапындан горага хаклыдыр.

13-нжи МАДДА

Хер бир адам хер бир дөвлетиң чэгинде бир ерден башга ере эркин эркин гитмэге ве өзүне яшамага

ер сайлап тутмага хаклыдыр.

Хер бир адам ислендик юрды, шол санда өз юрдуны хем ташлап гитмэге ве өз юрдуна доланып гелмэге хаклыдыр.

14- нжи МАДДА

Хер бир адам ызарланылмакдан гачып, башга юртлардан гачыбаталга гөзлемэге ве шол гачыбаталгадан пейдаланмага хаклыдыр.

Сыясы дэл женаят эдиленлиги үчин, я-да Бирлешен Миллетлер Гурамасының максатларына ве принциплерине терс гелиэн иш эденлиги үчин ызарланылган махалында бейле хак-хукук уланылып билинмез.

15- нжи МАДДА

Хер бир адамың гражданлыга хакы бардыр.

Хич бир адам гражданлыкдан я-да гражданлыгыны үйтгедип билмек хукугындан эсассыз махрум эдилеп билинмез.

16- нжи МАДДА

Хер бир кэмиллик яшына етен эркек ве аял, **жынс** аламатларына, миллетине ве динине серетмезден хич бир пэсгелчиликсиз ягдайда никалашмага ве машгала гурмага хаклыдыр. Олар никалашган махалында-да, никада дуран махалында-да, никаны бозган махалын-да дең **дережели** хукукдан пейдаланярлар.

Ника **диңе** никалашган тарапларың эркин ве долы ылашмаклары эсасында гыйылып билинер.

Машгала **жемгыетиң** тебигы ве эсасы **өйжү**ги болуп, ол **жемгыет** ве дөвлет тарапындан горалмага хаклыдыр.

17- нжи МАДДА

Хер бир адам эмлэге еке **өзи**-де, башгалар билен билеликте-де эечилик эдип билер.

Хич ким эсассыз ягдайда эмлэгинден махрум эдилеп билинмез.

18- нжи МАДДА

Хич бир адам пикир, **выж**дан ве дин азатлыгына хаклыдыр, бу хак **өз** диниңи я-да гарайшыңы эркин үйтгедип билмеклиги, эркинликте **өз** диниңе я-да гарайышларыңа **өз** башдак я-да көпчүликлейин уюп билмеклиги, көпчүликлейин я-да еке-тэк ягдайда **өвр**енмеклиги, худая гуллуқ этмеклиги хем-де ритуал дэплериерине етирмеклиги **өз** ичине аляр.

19- нжи МАДДА

Хер бир адам эркин дүй**ө**гарайыша ве оны эркин аян этмэге хаклыдыр. Бу хак хич бир пэсгелчиликсиз **өз** дүй**ө**гарайшыңың тарапыны тутмак эркинлигини ве информацияны ве идеялары дөвлет ара**ч**клеринден баглы дэл ягдайда дүрли серишделер аркалы гөзлемек, алмак ве яйратмак эркинлигини **өз** ичине аляр.

20- нжи МАДДА

Хер бир адам паракхатчылыклы йыгнанышыклар ве ассоциациялар эркинлигине хаклыдыр.

Хич бир адам хайсыдыр бир ассоциация **меж**буры ягдайда гиризилип билинмез.

21- нжи МАДДА

Хер бир адам гөс-гөни я-да эркин сайланан векиллериң үсти билен өз юрдуны доландырмага гатнашмага хаклыдыр.

Хер бир адам **өз** юрдунда дөвлет гуллугына деңыгтыярлы гирмэге хаклыдыр.

Халкың эрк-ислеги хөкүметиң хөкмүрованлыгының эсасыны дүзмелидир. Бу эрк-ислег вагтал-вагтал ве галп дэл ягдайда гечирилийэн, сес азатлыгыны үп**жүн** эдйэн, гизлин ягдайда я-да оңа дең **дереже**дэки башга гөрнүшде гечирилийэн, **эх**лиумумы дең сайламак хукугы боюнча гечирилийэн сайлавларда йүзе чыкмалыдыр.

22- нжи МАДДА

Хер бир адам, **жемгыетиң** агзасы хөкмүнде, социал үп**жүн**чилиге, ве хер бир дөвлетиң дүзүмине ве мүмкинчиликлерине лайыктыкта милли тагаллаларың ве халкара хызматдашлыгың үсти билен **өз** мертебесини ве ыкдысадыетдэки, социал ве медени угурлардакы хукугыны **өз** шахсыетини эркин өсдүрмэге уланмага хаклыдыр.

23- нжи МАДДА

Хер бир адам зэхмете, иши эркин сайламага, адалатлы ве оңайлы иш шертлерине ве ишсизликден горалмага хаклыдыр.

Хер бир адам, хич хили хукугы кемсидилмезден, дең зэхмете дең хак алмага хаклыдыр.

Хер бир ишлейэн адам, **өзү**ни ве машгаласыны яшамага долы үп**жүн** эдйэн, герек болса башга социал үп**жүн**чиликлер билен үсти етирилийэн, адалатлы ве канагатланарлы төлеге хаклыдыр.

Хер бир адам **өз** бэхбидини горамак үчин профессионал союзлар**ы**дөрөтмэге ве профессионал союзлара гирмэге хаклыдыр.

24- нжи МАДДА

Хер бир адам етерликли чэклендирилен иш гүнүни ве вагтал-вагтал берилиэн төлегли зэхмет ругсатлары **өз** ичине алың дыңч алыша ве бош вагта хаклыдыр.

25- нжи МАДДА

Хер бир адам, иймити, гейими, яшайыш **жайы**ны, онуң **өзү**ниң ве машгаласының абаданчылыгыны ве саглыгыны сакламак үчин зерур болан социал гуллугы ве герек болан медицина хызматыны шейле хем ишсиз галан ягдайдакы, **на**саг боландакы, инвалид боландакы, дул галандакы, гарран вагтындакы я-да онуң **өзү**не баглы дэл ягдайда эмеле гелен яшайыш серишделеринден кесилендэки үп**жүн** эдилмэге болан хукуклары **өз** ичине алың дурмуш **дереже**сине хаклыдыр.

Энелик ве чагалык айратын хоссарлыга ве көмеге хукук берйэр. Хемме чага, никалы я-да никасыз догланлыгына серетмезден, бирмеңзеш социал горагдан пейдаланмалыдыр.

26- нжи МАДДА

Хер бир адам билим алмага хаклыдыр. Билим, иң болманда башлангыч веумумы билим, мугт болмалы. Башлангыч билим хөкманы болмалы. Техники ве профессионал билим хеммэ эльетерли

болмалы ве екары билим хеммелер үчин, хер кимиң башарныгына гөрө, дең дережеде элътетерли болмалы.

Билим адамзат шахсыетиниң долы өсмегини ве адам хукукларына ве эсасы азатлыкка болан хорматы өсдүрмөге гөнүкдирилен болмалы. Билим эхли халклар арасындакы, жынсы ве дини топарлар арасындакы өзара дүшүнишкелиге, чыдамлылыга ве достлуга көмөк этмели ве Бирлешен Миллетлер Гурамасының паракатчылыгы голдамак боюнча эдйэнишине ярдам этмели.

Ата-энелериң өз кичи чагалары үчин билимиң гөрнүшлерини сайламакда артыкмач хукуклары бардыр.

27 - нжи МАДДА

Хер бир адам жемгыетиң медени дурмушына эркин гатнашмага, сунгатдан леззет алмага, ылмы прогрессе гатнашмага ве онуң мивелеринден пейдаланмага хаклыдыр.

Хер бир адамың ылмы, эдеби ве чеперчилик эхмети эсасында дөредилен ахлак ве мадды бэхбитлери горалмалыдыр.

28 - нжи МАДДА

Хер бир адам шу Декларацияда беян эдилен хукуклар ве азатлыклар долы амала ашырып билер ялы социал хем-де халкара тертип-дүзгүне хаклыдыр.

29 - нжи МАДДА

Хер бир адамың шахсыетиниң эркин ве долы өсмеги мүмкин болар ялы жемгыетиң өнүнде борчлары бардыр.

Хер бир адам өз хукукларыны ве азатлыкларыны амала ашырың махалында диңе башгаларың хукукларыны ве азатлыкларыны долы ыкпар этмеклиги, ахлагың адалатлы талапларыны канагатландырмагы, жемгыетчилик тертип дүзгүни ве демократик жемгыетде умумы абаданчылыгы үпжүн этмек максады билен канун тарапындан кесгитленен чэклендирилмелере сезевар эдилип билинер.

Шу хукуклары ве азатлыклары амала ашырмак Бирлешен Миллетлер Гурамасының максатларына хем-де принциплерине хич хили ягдайда гапма-гаршы гелмели дэлдир.

30 - нжи МАДДА

Шу Декларациядакы хич бир зат хайсыдыр бир дөвлете, адамларың топарына я-да айры-айры шахсыетлере шу Декларациядакы беян эдилен хукуклары ве азатлыклары ек этмөге гөнүкдирилен хайсыдыр бир иш билен мешгул болмага я-да херекет этмөге берилен хукук хөкмүнде дүшүнилмели дэлдир.